

“Küresel Adalet ve İnsan Hakları”

Konuşmacı:

**Prof. Dr.
Thomas Pogge**

Yale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Moderatör:

Doç. Dr. Ayşen Candaş

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

Tarih : 30 Ağustos 2015, Pazar

Yer : Martı İstanbul Otel, Taksim

Saat : 17.00 - 19.00

KÜYEREL
DÜŞÜNCE ENSTİTÜSÜ

Bu kopya Küyerel Düşünce Enstitüsü tarafından
Friedrich Ebert Stiftung'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

İçindekiler

Açılış Konuşması / Hüseyin Çakır	5
Ayşen Candaş / Moderatör	9
Prof. Dr.Thomas Pogge'nin Sunumu	13
Soru - Cevap.....	37

Açılış Konuşması

Hüseyin Çakır

Yazın en tatlı bir zamanında bizlerin davetini kabul ettiğiniz için düzenleyen kurumlar olarak Friedrich Ebert Vakfı, Küyerel ve TÜSES adına sizlere hoş geldiniz diyorum.

Konumuz “Küresel Adalet ve İnsan Hakları”, Sayın Thomas Pogge Yale University öğretim üyesi. Kendilerine de hoş geldiniz diyoruz. Küyerel olarak bugüne kadar aşağı yukarı 70 konferans yaptık. Küyerel, TÜSES, SODEV’le birlikte de 10’un üstünde ortak çalışma yaptık. Neredeyse bunların büyük bir çoğunluğunun temel konusu barış, özgürlük ve insan haklarıydı. Bütün bu zaman içerisinde bugünün Türkiye’sine baktığımızda hakikaten kelimenin tam anlamıyla bir arpa boyu yol gidilmediği görünüyor.

Kuşkusuz çok şey de değişti ama bu değişen çok şey bu kadar zaman içerisinde dünyanın geldiği bugünkü duruma bakıldığında hiç de iç açıcı değil. İnsan haklarının en temeli yaşama hakkı; ikincisi, düşünme ve ifade özgürlüğü; üçüncüsü, örgütlenme özgürlüğü. Maalesef bütün Cumhuriyet tarihi boyunca bu saydığım temel insan hakları konu-

sunda sürekli tökezlemişiz ve sürekli gerekçeler üretilerek fedakârlık istenmiş. Gerek devlet, gerekse değişik zamanlardaki siyasal iktidarlar ulusal güvenlik gerekçesiyle temel insan hakları ve özgürlükleri her keresinde kısıtlamışlar ve sürekli fedakârlık istemişlerdir. Çok ilginç zamanlardan geçiyoruz demek isterdim. Ancak ilginç olmayan zamanlarımız yok gibi. Sürekli ilginç zamanlarda yaşadığımız için öyle bir hale geldin ki günde beş kişinin ya da on kişinin ölümünün hiçbir anlamı kalmıyor artık. Suruç'ta 20 kişi ölmüştü, ondan sonra sekiz kişi ölmüştü; her gün iki-üç kişi ölüyor ve biz normal hayatımıza devam ediyoruz: Bunun çok acı verici olması gerekmez mi? Maalesef acı veren bir tepki göremiyoruz, devlet hamaset laflar söyleyerek, vatan, millet edebiyatı yapıyor.

Bu durum, insanın insani olma özelliklerinden uzaklaşmasıdır, kendine yabancılaşmadır. Düşünebiliyor musunuz, Avrupa Birliği'ne girmeye çabalıyoruz, modern dünyanın bir parçasıyız diyoruz, Nato üyesiyiz, Batı ittifakı içerisindeyiz. Öte yandan bu ülkenin bir kentine 48 saat boyunca giriş yasağı konuyor, ne olduğu bilinmiyor ve bu ülkenin ordusu orada operasyon yapıyor. İşin öbür tarafı Kürtler hakları için özgürlük mücadelesi veriyor. Abdullah Öcalan'ın Newroz konuşmasında söylediği “*Artık günümüzde silahlı mücadele zamanını doldurmuş*” demesine rağmen hiç anlam verilemeyecek bir şekilde anlamsız bir savaş başlatıldı. Hem devlet hem PKK insan hak ve özgürlüklerini, yaşama özgürlüğünü ortadan kaldıracak eylemler, işler yapı-

yor. Düşünmemiz gereken şey: Ölümün gerekçesi olamaz. Kim, neden, niçin öldürülürse öldürsün öldüren katildir; ister devlet olsun, ister başka birisi olsun hukuk devletinde böyle şey olmaz ama maalesef oluyor.

Sözü uzattım. Konuşmacımız *Küresel Adalet ve İnsan Hakları* konusunda hem bir filozof hem de bu konunun uluslararası ölçekte önemli bir ismi, kendisini dinlemekten keyif alacağımızı umuyorum, çok teşekkür ediyorum.

Bu konferansın düzenlenmesinde sevgili Ayşen Candaş ve Özlem Dalkıran'a katkılarından dolayı kendilerine teşekkür ediyoruz; çok büyük emek verdiler bu ilişkiyi sağlamada, bu konferansın gerçekleşmesinde katkıları çoktur. Moderatör olarak sayın Ayşen Candaş'a sözü bırakıyorum.

Ayşen Candaş

Moderatör

Hepiniz hoş geldiniz. Biraz Türkiye'nin Türkiye'ye özgü koşullarından çıkıp küresel siyaset, küresel adaletsizlikler, eşitsizlikler, bunların nasıl pekiştiği konusunda çok önemli çalışmalar yapmış ve dünya çapında çok tanınan birini size tanıtmak için buradayım. Çok fazla konuşmayacağım ama hakkında söylemek istediğim şeyler var.

Öncelikle teşekkür etmeliyim, Friedrich Ebert Stiftung, Küyerel ve TÜSES bu organizasyonun yapılmasını sağladılar ve o sayede bugün Thomas Pogge'i dinleyebileceğiz. Thomas Pogge, Alman asıllı bir filozof ama doktorasını Amerika'da yaptıktan sonra Amerika'da yıllardır çalışmalarına devam ediyor. Columbia Üniversitesi'nde felsefe ve siyaset bilimi bölümlerinde çalıştıktan sonra Yale Üniversitesi'ne geçti, son on yıldır Yale Üniversitesi'nde ve burada kurduğu Küresel Adalet Programı'nın da direktörü halen.

Oslo Üniversitesi'nde ve Londra'daki King Collage gibi bir takım üniversitelerde kürsüleri bulunmakta, buralarda her yıl birkaç kez ders vermekte. Öğrencilerin felsefi kavramlar

konusunda sıklıkla başvurması gereken –*Türkiye’de çok biliniyor mu bilmiyorum ama Wikipedia’da daha çok biliniyor- Stanford Felsefe Ansiklopedisi’nin editörlerinden.*

Thomas Pogge, Norveç Bilim Akademisi üyesi, akademisyen ve öğrencilerin küresel yoksulluk konusundaki etkilerini artırmayı amaçlayan, seslerini yükseltmeyi amaçlayan Akademisyenler Yoksulluğu Karşı Duruyor ya da Academics Standing Against Poverty adı verilen uluslararası bir ağın başkanı, kurucusu. Yoksulların en son teknoloji ile üretilmiş ilaçlara erişimini düzeltmeyi amaçlayan ve ilaç firmalarının patent rejimi konusundaki tavırlarına karşı verilen mücadeleye eklenen bir takım çalışmasının Incentives for Global Health’in kurucularından ve başında bulunuyor.

Pogge, doktorasını Harvard University Felsefe Bölümü’nden alıyor ve tez danışmanı sosyal adalet konusunda çok ünlü bir isim olan John Bordley Rawls. John Rawls, 20. yüzyılda sosyal adalet konusunu yeniden politize eden filozof olarak tanınır, Türkiye’de de yavaş yavaş tanınmaya başladığını umuyorum. John Rawls, Pogge’nin tez tanışmanıydı. Pogge, gerek John Rawls’un teorisinin de dayandığı Kant’ın felsefesi, gerekse Rowls’in teorisi konusunda bugün dünyada en fazla sözüne bakılan, fikirleri izlenen isimlerden biri. Fakat Pogge sosyal adalet konusunu sadece felsefi yönleriyle işlemekle kalmadı, bilimsel ve olgusal olarak da var olan gerçeklikle, olgularla bilimsel olması gereken ara-

sındaki uçurumu gözler önüne seren birtakım çalışmalar yaptı.

Son yıllarda çıkardığı kitaplar daha çok bu alanda. Dolayısıyla felsefe denilince böyle soyut bir şeylerden bahsettiği sanılmasın, zaten şimdi sunumunda da bu kavramları ne kadar dünyaya indirdiğini göreceksiniz.

Kitaplarından birazcık bahsetmem gerekirse öncelikle söylemeliyim ki küresel adalet kavramını dünya literatürüne kazandırmış isim kendisi. *John Rawls's A Theory of Justice*/John Rawls ve Adalet Teorisi, Oxford'dan 2007'de çıkma bir kitap. *Freedom from Poverty as a Human Right*/Bir İnsan Hakkı Olarak Yoksulluktan Özgürleşmek, Unesco ve Oxford yine 2007 kitabı. *World Poverty and Human Rights*/Dünyada Yoksulluk ve İnsan Hakları, 2010'da çıkarttığı *Politics as Usual: What Lies behind the Pro-Poor Rhetoric* ya da Her Zamanki Siyaset: Yoksulların Yanında Duruyormuş Gibi Görünen Retorik kitaplarından bazıları.

Eserlerinin dayandığı olguyu ve problematiği bir-iki cümle ile özetlemem gerekirse: Pogge, insan ölümlerinin 3'te 1'inin yoksullukla bağlantılı sebeplerden olduğunu söylüyor. Yoksulluğa doğrudan bağlanabilecek sebeplerle dünya çapında yılda 18 milyon insan ölmekte; bunların 12 milyonu 5 yaş altındaki çocuklar ve yoksulluk son derece engellenebilir, önüne geçilebilir bir adaletsizlik türü, o yüzden de hakkında bir şey yapmamız gereken, bize sorumluluk yükleyen bir mesele.

Pogge, yıllardır konunun bu yönlerinin altını çizen çalışmalar yaptı. Son yıllarda da yoksulların kim olduğuna karar verilmesi, yoksulluğun ölçülmesine dair sıklıkla kullanılan istatistiki metotların aslında yoksulluğu ortaya sermek yerine yoksulluğun niteliği ve niceliğini iyice saklayan istatistiki metotlar olduğu üstüne son bir kitap da yayınladı. Daima en acil olan, en sistematik insan hakkı ihlali ve adaletsizlikler üreten meseleler üzerine gitti.

Bunların bir kısmından sanırım bahsedecek. Piyasaların nasıl işlediği, lobi faaliyetlerinin piyasaların işleyişine nasıl etki ettiği, küreselleşmekte olan bir dünyada küresel adaletsizliğin ve gelir eşitsizliğinin nasıl ve hangi mekanizmalarla pekiştiği, bu mekanizmaların siyasi yönleri, insan olmaktan dolayı birbirimize borçlu olduğumuz adalet prensipleri gibi son derece zor konuları son derece anlaşılır bir dille yıllardır gündeme taşıdı. Bu konularda bir filozof ve akademisyen olmanın yanında çok çalışkan bir aktivist olarak da çalıştı.

Kendisini Türkiye’de ağırlıyor ve dinleyecek olmak hepimiz için bir onur. Bizler öğrenciler olarak burada Özlem ve ben Türkiye’deki öğrencilerini temsil ediyoruz. Yıllar içerisinde ondan çok şey öğrendik ve hocamızı sizlere tanıtmak, bizler için çok büyük bir onur. Ben daha fazla sözü uzatmadan sözü Profesör Pogge’ye bırakıyorum.

Prof. Dr.Thomas Pogge

S u n u m

Çok teşekkürler bu güzel giriş konuşması için.

İnsan haklarını hepimizin bugüne kadar bildiğiniz çerçeveden farklı bir şekilde ele alacağım, Türkiye’de de insan hakları ile ilgili çok şey olup bitiyor.

Aslında insan hakları sorunları dediğiniz vakit bunları dört kategori altında görmek mümkün. Bu dört kategoriyi birbiriyle kesişen farklılaşma ile yapabiliriz: Bir *iç sorunlar* vardır, bir de *uluslararası sorunlar* vardır. Bizlerin de aktif olarak yaptığı insan hakları ihlalleri olduğu gibi hafifleteceğimiz insan hakları ihlalleri de vardır.

Ben ise uluslararası düzeyde cereyan eden insan hakları ve sürekli bizim aktif olarak işlediğimiz insan hakları ihlalleri üzerinde duracağım. Özellikle de küresel düzeyde kuraların yürürlüğe konulması ve bütün bunların insan hakları açıklarına yol açmasından bahsedeceğim; kabaca söyleyecek olursak benim konuşma alanım böyle.

Kurumlar aslında oyunun kuralı belli bir sosyal sisteme hükmeden şeyler kurallardır, mesela bir ülkeyi ele alın veya daha geniş bir kurumu, yani dünyadaki geniş kapsamlı kurumları. Küreselleşme tabii ki bu gibi kurumların oluşmasına, mesela Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası politika ve diplomasi kuralları gibi olguların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Adalet veya sosyal adalet diyelim, bunlar normatif değerlendirmeye ve bu gibi kuralların normatif değerlendirilmesiyle ilgili. Biz kurallardan ve kurallar sisteminden bahsediyoruz. Bunlar kısmen adil olabilir veya hut yerel düzeyde, ulusal düzeyde ve uluslar üstü düzeyde olan kurallar vardır.

Peki, adalet nedir ve bu kuralları biz nasıl değerlendiriyoruz diyecek olursak, burada insan hakları fevkalade iyi bir ilk adımı oluşturur. Tabii ki bugün adaletin doğru algısı nedir, bir sosyal sistemin kurallarını nasıl değerlendireceğiz, diye sorduğumuzda, çoğu insan kural adaleti açısından asgari bir kuralın insan haklarıyla uyumluluk olduğunu söylerler. Kurallar öyle bir şekilde tasarlanmış olmalıdır ki kaçınılmaz insan hakları ihlallerine yol açmasınlar, eğer kaçınılmaz insan hakları kurallar sonucunda oluyor ise o zaman bu kuralların hakkaniyetli olduğu söylenemez. Bunu söylemek de tabii ki adalet için yeterli değil, adalet için gerekli bir koşuldur.

Mesela kurallar eşitsizliğe yol açıyor ve bu nedenler gayri adil oluyorlar ise bunlar insan hakları ihlallerine de, kaçını-

labilir ihlallere de yol açarlar. *En asgari kural, insan hakları konusuna uyumluluktur.* Bugün Birleşmiş Milletler'de insan hakları konusu dikkate alınmakta ve aslında bu bizim mevcut uluslararası düzenimizin analiz edilmesi için iyi bir başlangıç olabilir. Bir de tabii “Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi”nde açık seçik belirtilen kurallar vardır. 1948 yılında “Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi” kabul edilmişti ve burada deniliyor ki “*Herkesin sosyal ve uluslararası düzene ihtiyacı vardır ve bu düzen sayesinde bu deklarasyonda yer alan hak ve özgürlüklerin de tam olarak gerçekleşmesi gerekir. İnsan haklarının uygulanması sadece hükümetleri kısıtlayan bir işleve sahip değildir, aynı zamanda sosyal kuralları yerine getirmesi gereken düzeni de öngörür.*”

Her bir sosyal veya uluslararası düzen öyle olmalıdır ki bu deklarasyondaki insan haklarının bu düzen içinde nasıl yerine getirebileceğini belirleyebilsin. Türkiye öyle bir şekilde örgütlenebilmeli ki Türk halkının hakları güvence altında olmalı. Aynı şekilde dünya düzeni de bunu sağlayıcı nitelikte olmalıdır, yani her yerde, dünyanın her yerindeki insanların insan haklarının güvence altına alınmasını sağlamalıdır, tabii mümkün olduğu ölçüde.

Birleşmiş Milletler sistemi içinde insan hakları nasıl algılanıyor? Birleşmiş Milletler sisteminde insan hakları devletler zemininde ele alınıyor. Burada baş sorumluluk devletlere ait, insan haklarına uygun davranmak devletlerin görevi.

Devletlere bu çerçevede üç tane görev veriliyor; *devletlerin insan haklarına saygılı olma* konusunda negatif görevleri vardır; bu felsefi bir kavramdır ve bunu açıklayacağım. *Negatif görevler* sizin hiçbir şey yapmadan yerine getirebileceğiniz görevlerdir. Başka birini öldürmemek; ben bu görevi iskemlemde oturup hiçbir şey yapmaksızın yerine getirebilirim; bu negatif bir görevdir. Bir de *pozitif görevler* vardır ki bu benim aktif olarak bir şey yapmamı gerektiren görevlerdir, mesela ölüm tehlikesi karşısında olan insanlara yardımcı olabilmek, bunun için de iskemlemden kalkıp boğulmakta olan bir çocuğu olduğu yerden dalıp çıkarmak gibi.

Bir de insan haklarına saygılı olmak lazım, insanları işkenceye maruz bırakmamak, ifade özgürlüklerini ellerinden almamak, onları olumsuz davranışlara tabi tutmamak. Tabii insan haklarını korumak için pozitif görevlerdir bunlar, mesela devletlerin insanlarını suçlular tarafından muhtelif insan hakları ihlallerine karşı korumak konusunda polis teşkilatı gibi teşkilatlara sahip olmaları gerekir. İnsan haklarının gerçekleştirilmesi konusunda da devletlerin pozitif yükümlülükleri vardır, mesela Birleşmiş Milletler sistemine göre doğal afetlerde: Taşkınlar olabilir, depremler olabilir... Birleşmiş Milletler daha sonra bunu farklılaştırdı, çeşitlendi: Afetlerde gıda yardımı yapmak gibi. Bir de *kolaylaştırıcı görevler* var. Biz muhtemel sorunları önceden görmeli ve bunların ortaya çıkmasını engelleyebilmeliyiz, mesela bir tsunami olabileceği ortada ise o zaman halkın

bilgilendirilmesi için erken uyarı sistemlerinin yerleştirilmiş olması önemlidir. Amaç, bu doğal afet olduktan, tsunami yaşandıktan sonra insanların yardımına koşmak değil.

Birleşmiş Milletler'in insan hakları konusundaki görüşleriyle ilgili birkaç noktaya değinmek istiyorum. Bunlardan ilki ki bizlerin negatif görevler arasında da bir ayırım yapmamız, yapılması gerekenlerle arada bir ayırım yapmamız gerekiyor. *Bir devletin vatandaşlarının insan haklarını iki şekilde ihlal etme imkânı vardır; bunu kendi eylemleriyle yapabilir, yani haksız bir şekilde bir kişiyi özgürlüğünden yoksun tutmak ve tutuklulara işkence yapmak veyahut da kurallarla bunu yapmak.* Mesela devletlerin öyle bir ekonomik düzeni olabilir ki insanların belli bir bölümü açtır, açlıktan kendilerini besleyemezler ve açlıktan ölürlür. Bir de devletler hem yaptığı eylemler veyahut da uyguladığı kurallarla insan haklarına sebep olurlar veya engelleyebilirler. Tabii hem kurumsal olarak hem de karşılıklı etkileşim içinde insan hakları eklenebilir, bir şekilde insan hakları sağlanabilir ve yapılacak yardımlar kolaylaştırılabilir ve insanlar afetlere karşı korunabilir.

İkinci olarak *negatif görevler* konusunda içeridekiler ve dışarıdakiler arasında bir ayırım yapmamalıyız, çünkü negatif görevlerde vatandaşlara bir öncelik verilmesi gerekmez, Birleşmiş Milletler'in öngördüğü gibi. Birleşmiş Milletler diyor ki *“her bir devlet, her bir hükümet kendi vatandaşlarının öncelikli olarak insan haklarını korumak ve gerçek-*

leştirmek zorundadır.” Tabii bu pozitif görevlerle bağlantılıdır. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kendi vatandaşlarının, yani Türk vatandaşlarının insan haklarını korumak, gerçekleştirmek ve ilerletmek konusunda Nijerya vatandaşlarına kıyasla, Türk vatandaşlarına karşı çok daha büyük bir yükümlülüğü vardır. Ancak negatif görevlere baktığımızda bu fark bu kadar büyük değildir, mesela bir hükümet bir insan hakkına ihlal getirdiği takdirde, başkalarının insan haklarını uygulamıyor oluyor ve bunların içeridekiler mi, dışarıdakiler mi olduğu konusunda bir fark olmuyor. Şöyle basit bir örnek vereyim size, diyelim ki ben ders veriyorum ve öğrencinin biri geliyor bana diyor ki “Tatile çıkmıştım, onunla ilgili size bilgi aktarayım” diyor, çünkü ben ona soruyorum “Tatilin nasıldı” diye. Çocuk diyor ki “Evet, tatilim çok güzeldi ama bir sorun oldu, partiye gittim, çok içki içtim, araba ile otele giderken çok sarhoş olduğum için yolda bir çocuğu öldürdüm”, sonra gülümsüyor. Ve diyor ki “Ama olay o kadar da kötü değildi, çünkü olay Meksika’da oldu ve Meksika’da Türk vatandaşı yok, dolayısıyla ben herhangi bir Türk vatandaşını tehlikeye sokmadım, sadece Meksikalıları tehlikeye soktu” diyor. İçkili araba kullanmak, Anadolu’da olmuş, Meksika’da olmuş bu tehlike açısından en ufak bir farkı yoktur. Bir yerde Meksikalıları, bir yerde Türkleri tehlikeye sokmuş oluyorsunuz, bu ihlallerin kendi vatandaşınıza veya başka bir ülkenin vatandaşına karşı yapılması bir fark yaratmaz, aynı derecede ağırlıklıdır. Bu ihlaller olarak kurumsal olarak yapılabilir, hem ulusal hem

uluslararası düzeyde kurumsal olarak yapılabilir, Türk hükümeti öyle kurallar empoze edebilir ki bunlar Türk vatandaşlarının haklarını ihlal edici nitelikte olabilir, mesela bazı yasalar ama yabancılar da bundan etkilenebilir. Eğer uluslararası kuralların uygulanmasında ve özellikle de yabancılar aleyhinde uygulanacak kuralların uygulanmasında da bu yükümlülük vardır. Evet, şimdi bütün yaklaşımım Birleşmiş Milletler düşüncesi konusunda, buraya kadar onlara uyuyorum ama bunun ötesine de geçiyorum.

Ben size bir argüman sunacağım. Bizim pek çok diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte muazzam bir insan hakları açığı konusunda ne kadar büyük bir sorumluluk taşıdığımızla ilgili. Bu argümanın birinci aşaması şöyle: Bugün dünya ekonomisinin mevcut kuralları çerçevesinde pek çok insanın insan hakları yerine getirilemiyor. Size bazı istatistikler vermek istiyorum, bunlar farklı Birleşmiş Milletler kurumlarından gelen istatistikler.

Bugün dünyada 7.3 milyar insan var ve bunların arasında çok sayıda insan, insan hakları haklarını kullanamıyorlar, mesela bazı şeylerden yoksunlar, çünkü insan hakları uygulanmıyor. Şimdi bu rakamlar çok düşük aslında gerçek rakamlar burada verdiklerimden çok daha fazla ama bu konuşmada ben bunu tartışmayacağım, Ayşen Hanım'ın da söylediği gibi ben bu rakamları eleştirdim, çünkü bu rakamlar daha önce de söylediğim gibi çok düşük ama bugün için biz bu rakamları bu şekliyle alabiliriz. Bu rakamlar

doğru olsalar bile gösteriyor ki dünyadaki insanların yarısı pek çok şekilde yoksulluk ve yoksunluk çekiyorlar, neden? İnsan hakları ihlali olduğu için ve bunun sonucunda da yoksulluğa maruz kaldıkları için. Ayşen Hanım'ın da söylediği gibi dünyadaki ölümlerin her gün, her hafta, her yıl 3'te 1'i yoksullukla ilgili nedenlerden dolayı oluyor, bu nedenleri burada görüyorsunuz. Bu tabii oldukça konservatif bir tahmin, çünkü ben bütün ölüm nedenlerinin listesini burada veriyorum ve bunların hepsi yoksullar arasında ortaya çıkanlar, mesela diare. Zengin ülkelerde kimse diareden ölmez, bu ölümler sadece fakir ülkelerde olur. Evet, bunlar yoksullukla ilgili ölümlerdir. Ölümün normal başka nedenleri de var mesela diyabet gibi, kanser gibi, kalp hastalıkları gibi ve çoğu zaman bu nedenler dolayısıyla yoksullar bize kıyasla çok daha genç yaşta ölüyorlar, çünkü bizim alabildiğimiz tıbbi yardımlar çok daha gelişmiş ama bütün ölümlerin hepsi yoksullukla ilgili değil.

Ben sadece açıkça, açıkça yoksulların maruz kaldığı risklerden bahsediyorum: Yılda 18 milyon ölüm ki bu da çok büyük bir rakam buradan gördüğünüzde. Soğuk savaşın bitiminden 25 yıl sonra 450 milyon yoksulluk nedeniyle ölüm yaşandı ve 20. yüzyılın bütününde, yani 100 yıllık bir süre içinde sadece 200 milyon ölüm yaşandı: Savaşlardan, Gulag'dan, konsantrasyon kamplarından. Gördüğünüz gibi yoksulluk çok büyük bir öldürücü olgu, 25 yılda 450 milyon kişi bu şekilde size kanıt getiriyorum: Bugün insan haklarında dünyada büyük bir açık var, bu açık ha-

len devam etmekte. Dolayısıyla en az gerçekleşen ve çoğu zaman yerine getirilmeyen insan hakkı, insanların kendisi ve ailesi için yeterli sağlık ve refah için yaşama hakkı ihlal ediliyor. Bu hak özellikle de yoksullar için ihlal ediliyor, çünkü yoksullara karşı bir cezasızlık uygulanmakta. Onlar hiçbir şekilde kendilerini savunamıyorlar, avukat tutamıyorlar, mahkemeye başvuramıyorlar, polise başvuramıyorlar vs., vs.

Mesela ev işlerinde çalışan kişiler işverenleri tarafından istismar ediliyor, fabrikalarda işçiler istismar ediliyor. Evet, bu ilk durum tespiti dünyadaki insanların yarısından fazlasının insan hakları yerine getirilmiyor.

İkinci nokta şu: Buradaki bu insan hakları açığı, eksikliği kolaylıkla giderilebilir ve küresel kuralları ufacık bir şekilde yeniden tasarlayarak bütün bu haksızlıkları yok edebiliriz, eğer biz herhangi bir değişikliği yaparsak insan haklarının bu kadar çok çiğnenmesini durdurabiliriz. Küresel gelir dağılımına bakalım önce: Bütün dünyadaki gelir nasıl dağıtılıyor? Dünya nüfusunun yüzde 5'i, gelirin yüzde 43'üne sahip; arkasından yüzde 20'si, yüzde 40 gelire sahip. Dolayısıyla küresel gelirin yüzde 85'i, dünyanın 4'te 1'inin elinde, sadece 4'te 1'inin elinde ve geriye kalan dünyadaki halkın 4'te 3'üne yüzde 15 dağıtılıyor. Dolayısıyla büyük açlık, hastalık gibi büyük felaketleri çok kolaylıkla önleyebiliriz, nasıl? Dünya ekonomisini o şekilde yeniden tasarlayabiliriz ki insan nüfusunun yarısından fazlasının eli-

ne geçecek dağılım yüzde 4 yerine yüzde 7'ye çıkardığımız takdirde, açlıktan ölümler ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla gelirlerin dağılımında büyük bir insan hakları ihlali görüyoruz. Zenginlik için de aynı uygulamayı yapabiliriz. Zenginliğin dağılımında daha da büyük adaletsizlik görüyoruz. Bu yıl insanlık tarihinde ilk defa dünya nüfusunun en zengin yüzde 1'i, bütün zenginliklerin yüzde 50'sine sahip. Bu tabii ki utandırıcı bir durum, özellikle bunun altını çiziliyor. Nüfusun en fakir kesimine baktığımızda onların zenginliği 0.6; dünyanın bütün zenginliklerinin yüzde 0.6'sı, yani nüfusunun yüzde 50'sinin elindeki zenginlik, varlık, varıllık yalnızca yüzde 0.6.

Yukarıdaki büyük yarımından birazını alıp altta kalan yoksullara dağıtamaz mıyız? Ne kadarını verirsek bu adaletsizliği durdurabiliriz? Bir tahminde bulunsanız acaba: Cevap şöyle dünyadaki en zengin 66 kişinin elindeki varlık, zenginlik, bütün insan nüfusunun yüzde 50'sinin sahip olduğu varlığa eşit. 66 kişinin elinde dünya nüfusunun yüzde 50'sinin varlığına eşdeğer varlık var. Bu durumda iki argüman ortaya koyuyorlar. "Evet" diyorlar, "O kadar ilerleme kaydettik ki pek çok insanı yoksulluktan kurtardık" diyorlar. Tabii ki bu yıl sona erecek, 2015'te sona eren milenyum hedeflerinde aslında bütün dünyada iyileşme sağlanması gerekirdi.

1990'da çok daha yoksul insan vardı, bugün ise bu durumda bir iyileşme var "Ne kadar güzel, kutlanacak bir olaydır bu" diye düşünüyor bir grup insan. Doğrudur, doğrudur,

burada yoksul insan nüfusunda azalma var, gerçek rakamlar tartışılabilir ama 1990'a kıyasla aç insan sayısı daha yüksek ama eşitsizlik giderek arttı. Dolayısıyla dünyanın yoksul insanları orantısız olarak küresel ekonomik büyümeye katılamadılar, yani onlar dünya ekonomisinin gelişme hızına paralel gelişemediler ama geçmişle kıyasladığımızda burada tabii ki önemli bir kıyaslama değildir, manevi olarak bu yanlıştır.

Şimdi bakın, 1840'taki esareti düşünün ve o 1850'de kölelik, esaret nasıldı? 1815 yılında kölelerin aileleri parçalanıyordu, köle kızlara tecavüz ediliyordu, aileler dağıtılarak farklı yerlere yönlendiriliyordu, yollanıyordu. 1850'de dediler ki "Bakın, iyileşme var, artık kölelerin kızlarına tecavüz etmiyoruz, daha iyi muamele ediyoruz, ne iyi" dediler. Peki, 1815- 1850 arasında çok büyük bir fark yok, köleliğin ortadan tamamen kalkması gerekir, değil mi? İşte bugünün yoksulluğu ile bu durumu kıyaslayabiliriz. Bugünün yoksulluğu tamamen yok edilebilir.

1990'da yoksulluk daha kötüydü. Tamam, belki daha kötüydü ama bugün artık yoksulluğun kalkması gerekir. "Geçmişte durum daha kötüydü" diye bir mazeret kabul edilemez. Burada bizim yapmamız gereken kıyaslama aslında bugün neler yapabiliriz? Geçmişle eskiden olanla kıyaslama değil, bugün neler yapabileceğimizdir.

Milenyum kalkınma hedefleri, sürdürebilir kalkınma hedefleri: Bütün bunlar propaganda egzersizleri. Bizim dik-

katimizi tarihi bir kıyaslamaya çekiyorlar ama biz böylece bugün gerçekte ne oluyor, gerçekte ne yapabiliriz oraya odaklanmıyoruz ama bu eski kıyaslamaya dönüyoruz. Evet, bir kere daha tarihten bahsedecek olursak, evet yoksulluk daima dünya yüzünde vardı, evet geçmişte yoksulluk daha kötüydü ancak yeni olan şey nedir, günümüzde yeni olan nedir?

Geçmişle kıyaslamak istersek tarihte ilk defa bugün yoksulluğu ortadan kaldıracabiliriz. Bugün artık teknolojik, idari, ekonomik kapasitemiz bunu yapabilir. Bütün dünyadan bugün yoksulluğu kaldıracak, yok edecek güce varmıştır. Geçmişteki yoksullukla, bugünkü yoksulluk arasındaki en büyük fark bu. Hiçbir zaman bu kadar önlenebilir bir yoksulluk olmadı. Önlenebilir yoksulluk bir insan hakları ihlalidir eğer önlenemiyorsa, önlenemeyecek bir şey varsa o zaman kimse bundan sorumlu değildir, o bir insan hakları ihlali değildir ama *günümüz dünyasındaki bütün yoksulluk önlenebilir.*

Dolayısıyla biz hepimiz bundan sorumluyuz. Dolayısıyla bunu ortadan kaldırmak için elimizden gelenin en iyisini yapmalıyız. İkinci bir argüman şöyle, farklı bir açıdan olayı ele alıyor diyor ki “Tamam, evet önlenebilir bir yoksulluk var ama bu önlenebilir yoksulluk yerel faktörlerin ortaya koyduğu bir olgu, coğrafya, kötü yönetim, kötü hükümet. Yere faktörler buna neden oluyor, bunu size kanıtlayabilirim. Dünyadaki farklı ülkelere ve onların kalkınmasına

bakarak bunları görebiliriz. Güney Kore ve Senegal'e bakalım. Her iki ülke de 1955 yılında çok yoksuldular, bugün Güney Kore gayet zengin ve insan hakları ihlalleri yok ama Senegal hâlâ yoksul, hatta daha yoksul. Farklı şekilde geliştiler, neden? Demek ki lokal faktörler buna neden oldu. Bunlar küresel faktörler olamaz, küresel faktörler aynıydı, küresel faktörlere rağmen Güney Kore zenginleşti, Senegal bunu yapamadı, dolayısıyla bu konuda küresel kurum ve küresel sistemler bunun sorumlusu değildir" diyorlar, böyle bir argüman var. Bu argüman çok popüler, öylesine ki her hafta çıkan *The Economist* dergisinde bu argüman dile getiriliyor. Her hafta bunu bir makale şeklinde okuyabilirsiniz. Bunu nasıl tartışabilirsiniz?

Bir benzetmeyle, Ben Yale'de eğitim verirken sömestrin sonunda bazı öğrenciler derslerini çok iyi öğreniyorlar, bazıları çok iyi öğrenmiyorlar. O zaman şöyle diyebilirsiniz: Burada öğrencinin başarılı olup olmaması öğretmenle ilgili değil, bu öğretmenin sorumluluğu değil diyebilirsiniz ama bu aslında hiç de akıllı bir tartışma değil. Aslında öğretmenler, hocalar iyi bir şekilde eğitim vererek bütün öğrencilerin başarısını yükseltebilirler, sınıftaki bütün öğrencilere daha iyi eğitim verebilirler ama öğretmen burada bakıyor: kim daha başarılı, kim değil.

Öğretmen öğreneceği malzemeyi, kullanacağı eğitim materyalini seçiyor ve sonuçta bazı öğrenciler başarılı oluyor, mesela ben böyle tablolar, rakamlar gösteriyorum ve fen

bilgisi kökeninden gelen öğrenciler bundan hoşlanıyorlar ama insanlık tarihi okuyan, sosyal bilimlerden gelen çocuklar bu kadar rakam ve grafikten hoşlanmıyorlar. Belki ben farklı öğresem, onlar da daha iyi sonuç alabilirler. Tabii ki öğretmenin öğretme tarzı mutlaka öğrenciyi etkileyecektir. Mesela cinsellikle ilgili çok şaka yapan bir öğretmen bazı öğrencilerin hiç hoşlanmayacağı bir tarzda eğitim veriyor olabilir. Bazı öğrenciler bundan hoşlanmaz, yani öğretmenin özellikleri çok önemlidir. Öğretmenlerin eğitim tarzı öğrencilerin performansını çok etkiler. Aynı öğretmen, bütün sınıfa hitap eden aynı öğretmen, evet ama öğrenciler farklı etkileniyorlar, öğretmenin öğretmen tarzından dolayı, tıpkı küresel kurallar gibi. Küresel kurallar bazı ülkelerin daha lehine oluyor, bazılarının aleyhine oluyor. Küresel kurallar değişse belki bugün çok iyi gelişen başarılı ülkeler o kadar başarılı olmayacak. Dolayısıyla ülkeler arasında gelişmişlik farkı var “Küresel kurallar bu gelişmişliği, gelişmeyi etkilemez” demek yanlıştır.

Küresel kurallar ülkelerin gelişmesini etkiler. Peki, ülkeler yoksullukla ilgili neler yapıyorlar ve küresel kuralları uyguladıklarında sonuç ne oluyor? Bazı ülkelerde direkt olarak küresel kurallar uygulanıyor, bazı ülkelerde de dolaylı olarak bunlar uygulanıyor. Bir örnek, korumacılık: Dünya Ticaret Örgütü’nde zengin ülkeler kendi pazarlarını korumakta ısrar ediyorlar; her ülkenin tekstil ürünleri var, kotalarla, tariflerle, antidomping’le, ihracat kredileriyle, sübvansiyonlarla kendi ürünlerini, kendi tekstil sanayilerini

koruyorlar, korumaya çalışıyorlar ve her yıl 300 milyar dolar harcıyor zengin ülkeler bunun için. Bu tabii ki yoksul ülkelerin aleyhine oluyor. Dolayısıyla sürekli korumacılık, yoksul ülkelere zarar veriyor, oradaki yoksulluğun artmasına neden oluyor.

Peki, fikri mülkiyet hakları bir başka büyük sorun. Fikri mülkiyet hakları özellikle Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmak isteyen yoksul ülkeler üzerine getirilen bir ön şarttır, ön şarttır ve ilaç patentleri burada çok önemli ve patent alma üzerindeki ısrar sonunda yoksul ülkelerde milyonlarca insan hastalanıyor, hastalıklar devam ediyor, ilaçlar çok pahalı olduğu için satın alamıyorlar, tedavi olamıyorlar. Aslında fevkalade düşük maliyetle üretilebilecek ilaçlar üretilmiyor, neden? Fikri mülkiyet haklarından dolayı; bazı ülkeler sanayi uygulamaları sırasında çevreyi kirletiyorlar ve bu çevre kirliliğinin sonucunda ya da sera gazlarının neden olduğu etkilerle sıcak dalgalarıyla, iklim değişikliğiyle, tayfunlar ve seller sonucunda milyonlarca insan ölüyor, neden?

Bütün bunun nedeni zengin ülkelerin çevreyi kirletmesi ve bütün bunların sonucundan etkilenen fakir ülkelere hiçbir tazminat verilmiyor, hiçbir şey yapılmıyor. Şirketler, özellikle çok uluslu şirketler yoksul ülkelerde yatırım yapıyorlar ve yoksul ülkelerde vergi vermiyorlar ve o yoksul ülkelerde yaşayan vatandaşlar bile kendi paralarını zengin Batılı bankalara yollamaya çalışıyorlar. Bahama'da, Bermuda'da,

Cayman Adaları'nda İsviçre'deki bankalara paralarını yolluyorlar, bu yoksul ülkelerin para kazanan insanları bile kendi paralarını kendi ülkelerinden kaçırıyorlar, vergi vermemek için çokuluslu bankalara, bu vergi cennetlerine kaçırıyorlar. Evet, kaynaklar. Kaynakların durumu da çok tahripkâr.

Bir ülkede güçlü bir grup ülkenin meşru hükümeti olarak görev yapıyorsa, mesela bir örnek, Nijerya'daki bir diktatör Sani Abacha, diktatördü, çok parası vardı, silahı çoktu, askeri çoktu; peki ona parayı kim veriyordu? Biz verdik. Neden? Onun petrolünü aldık, o petrolü bize sattı, biz parayı ona verdik ama petrol o diktatörün değildi, o petrol Nijerya halkındı ve oradaki halk onu seçmedi, diktatör olarak gittik kendisi hâkim oldu. Bütün bu kaynak zenginliği olan ülkelerin pek çoğunda seçilmemiş ülkeler iktidarda ve halkın ve ülkenin kaynaklarını satarak kendi ceplerini dolduruyorlar. Silah ticareti gelişmekte olan ülkelere yollanan silahlar ve bu silahlar tabii ki hemen hepsi kötü amaçlarla, sivil savaşlar için kullanılıyor.

Mesela Kongo'da, televizyonda görüyorsunuz, zengin ülkelerden giden silahlar oradaki savaşlarda kullanılıyor. Ayrıca hava kirliliği gibi bazı alanlarda zengin ülkeler kurallarda çok ısrarlı oluyorlar, "Fikri mülkiyet hakları korunmalıdır" diyorlar. Burada ısrarlı oluyorlar ama başka alanlarda kural istemiyorlar. Ortak çalışma standartları istemiyorlar ve fakir ülkelerin birbirleriyle rekabet etmesini istiyorlar ve

kötü muamele edip istismar edilebilecek insan gruplarının çalıştırılmasını istiyorlar ve zengin ülkeler istedikleri kadar, istedikleri gibi çevreyi kirletmeyi sürdürüyorlar.

İşte uluslararası kurallar sisteminin örneklerinden bahsettim. Küresel mimari bugün görüyoruz ki o şekilde tasarlanmıştır ki zengin ülkelere yarar sağlar bir şekilde ve bunun bir yan ürünü olarak da yoksul ve gelişmekte olan ülkelere karşı olumsuz şartları getirmektedir bu kurallar. Zengin ülkeler için bu kadar yararlı olan kurallar yoksul ülkelere büyük zarar veriyor. Neden bu böyledir? Bu sorunun cevabı çok kolay, zenginler bu kuralların düzenlenmesinde söz sahibi, ve düzenlemeleri kuralları onlar yapıyor. Tabii ki her güçlü ülke bütün uluslararası küresel kuralları kendileri etkilemeye çalışıyorlar, yoksul ülkelerin sesi, sözü duyulmuyor bile. Zengin ülkeler kuralların hazırlanmasında etkili oluyorlar, kuralları kendi lehlerine çeviriyorlar ve kendilerini daha zengin, daha yetkin, daha güçlü hale getiriyor bu kurallar.

Dolayısıyla her seferinde zenginler daha etkili ve daha zengin oluyorlar, yoksullar daha marjinalize oluyorlar. Bakın bu çok eski bir olgu; düzenlemeler, kurallar çok eskiye dayanan sistemler ama yeni olan ve son 25 yılda küreselleşme denilen olgu karşımıza çıktı ve kurallar ülke bazından uluslararası, uluslar üstü duruma çıktı ve bu kuralların yapılması, kurallarla ilgili kararlar sıradan insanların yetkisinde değil artık. Bugün çok ufak bir politikacı elit kitlenin

elinde mesela çok çeşitli ticaret anlaşmaları müzakereleri yapılıyor, burada bir demokrasi yok, demokrasi işlemiyor. Sıradan vatandaş bu müzakerelerde nelerin tartışıldığını bilmiyor bile ve neye karar verileceği konusunda vatandaşların en ufak bir fikri yok, şeffaflık yok.

Normal bir demokraside hükümetin önerdiği kurallar yayınlanır, şeffaftır, herkes bunları okur tartışır ve kural, kanun kabul edilmeden önce herkes görüşünü bildirir ama uluslararası küresel kurallarda bu olmuyor. Kapalı kapıların arkasında müzakereler devam ediyor ve müzakereler sonuca erdiğinde ve bir karara vardıklarında, ancak ondan sonra bu karar insanlara duyuruluyor, halklara duyuruluyor. Burada tabii ki kapalı kapılar ardında bunun yapılması çok daha kolay.

Uluslararası kurallar, insanların aleyhine. Afrika'daki yoksul insanların aleyhine bu hiç de iyi bir şey değil desanız, itiraz etseniz: "Ama" derler" bu çok zor oldu. Ruslara, Çinlilere karşı büyük bir müzakere yapmak zorunda kaldık, kendi çıkarlarımızı korumak için büyük mücadele yaptık, dolayısıyla sizin söylediğiniz konulara biz giremeyiz, olamaz, zaten bizim müzakerelerimiz çok zor" diyorlar. "Uluslararası rekabette tartışmalar çok zor devam ediyor zaten" diyorlar. Çinliler de aynı şeyi söylüyor "Evet, biz de Afrikalı yoksullar için bir şey yapmak isteriz ama Amerika'ya karşı mücadele ediyoruz, dolayısıyla Amerikalılara karşı kendimizi korumalıyız ve Çin'in de gücünü artıracak kurallara o

kadar çok odaklanmak zorunda kalıyoruz ki biz Afrika'nın yoksullarını düşünemeyiz" diyorlar. İşte bütün bu faktörlerden dolayı eğer siz bir milyarder ya da çok büyük bir şirket iseniz, gücünüzü daha da artırmak istiyorsanız lobi yapmanız gerekir, kendi ülkenizde değil, ülkenizin dışında, uluslararası kuralların yapıldığı yerde lobi yapmanız gerekir.

Zengin şirketler, bankalar, milyarderler etkilerini bu şekilde ortaya koyuyorlar; çok para harcıyorlar, çaba harcıyorlar ve uluslararası kural koyucuları etkilemeye çalışıyorlar. Kendileri lehine olacak kuralların kabul edilmesini istiyorlar, çünkü uluslararası düzeyde lobi faaliyeti çok daha etkili olur. Bir ülke içindeki lobi faaliyeti yerine uluslararası kurallarda lobi daha etkilidir. En zenginler, en güçlü gruplar uluslararası kurallar hazırlanırken etkilerini ortaya koyuyorlar.

Demek ki ülke içindeki kuralları etkilemek daha zor ama ülkeler üstü süper ulusal düzeyde kurallar yapılırken orada lobi yaparak etkilemek daha kolay ve her şeyi kendi lehine çevirmek daha kolay. ABD hükümeti en uygun uluslararası kurallar konurken güçlü bir pazarlıkçı ve Amerika hükümetinde etkili olabilirsiniz.

Biliyorsunuz Amerika'da seçimler yapılacak. Milyarlarca doları politikacılar ortaya koyuyorlar, kazanmak için paraya ihtiyaç var. Bütün partiler, politikacılar para toplamaya çalışıyorlar rüşvetle, başka şekilde. Bakın, politikacılar diyor ki "Siz bana o parayı verin, daha sonra ben sizin yararınıza çalışacağım". Amerika'da 1 dolar 1 oy demokrasisi diyoruz

biz ona. Eğer küresel kuralları etkilemek istiyorsanız, Türk hükümeti ile vakit geçirmeyin, Amerikan hükümetini satın almaya çalışın, Amerikan hükümetini etkilemeye çalışın ve en büyük kazancı oradan elde edebilirsiniz.

Bir örnek daha; bir araştırma şirketi Amerikan borsasında iyi para kazanmanın yolunu bulmuş. ABD'nin 500 en büyük şirketi, daima yatırımlar onlara yapıyor ama 500'ün 500'üne değil ama lobi'i en çok yapan 50 şirkete yatırım yapıyorsunuz. Şimdi "Kendi özvarlığına göre en fazla lobi'i hangi şirket yapıyorsa, ben paramı oraya yatıracağım" diyorlar ve bunu yapıyorlar. Bakın bu 11 yıllık süreçteki bir durum. Bu 11 yıl içinde eğer SMP 500'e yatırım yaparsanız hepsine, hiç para kazanamazsınız. 2008'de sıfır, hiç kazanmanız yok ama, ama lobi'e en fazla para yatıran 50 şirkete yatırım yaparsanız büyük bir kazanç sağlıyorsunuz.

Evet, lobi fevkalade başarılı sonuç veriyor. Örnek olarak 2004 yılında kabul edilen bir yasadaki bahsetmek istiyorum. Bu da Amerikan istihdam yaratma yasası. Bu yasa yeni istihdam yaratmadı ama Amerika'daki yasaların çok güzel propaganda isimleri vardır; aslında bu vergi cenneti demek; bu belli bir dönem orada vergi yükü azaltılıyor. Bu vergi cennetlerinde birikmiş paraları yeniden memlekete çağırmak için kabul edilmiş bir yasaydı.

Amerikan şirketleri, özellikle fakir ülkelerdeki vergilerde yolsuzluk yapıyorlar, bu paraları vergi cennetlerine götürüyorlar, birlikte iş yaptıkları şirketi de zarara sokuyorlar.

Çünkü onlar vergilerini kaçırıyor ama kâr doğrudan doğruya kâr üstünde vergi olmayan vergi cenneti ülkeye gönderiliyor ve Amerikan şirketleri bu vergi cennetlerinde muazzam paralar biriktirdiler ve bunlar vergilendirilmemiş paralar. Tabii Amerika'ya bunları getirdiğiniz takdirde yüzde 35 vergi ödememiz gerekiyor. Şirketler “Hayır, biz yüzde 35 vergi vermek istemiyoruz, biz daha düşük bir oranla bu paraları Amerika'ya getiririz” diyorlar ve vergide yüzde 85 indirimle getirdiler yüzde 35 vergi ödemek yerine yüzde 5,5 gibi bir vergi ödediler.

Bu firmaların yasayı çıkarmak için ne kadar para ödediklerini düşünün, çünkü kongre mensuplarının önünde belli lobicilik yapmaları gerekti. Bütün bunlara paralar harcadılar, neticede vergiden kazandılar. Bu şirketler yasayı geçirmek için, lobicilik için 1 dolara karşı 2100 dolar vergiden kazandılar. Düşünebiliyor musunuz 2221'e karşı 1, yani siz bir yasayı çıkartmak için para harcıyorsunuz ama neticede bu yasa çıkarılınca sizin için muazzam bir gelir oluşturuyor. Lobiciliğin sonuçlarını görüyorsunuz ve bu küreselleşme döneminde fevkalade mümkün olan bir işlemdi ve özellikle de Amerikan gelir hiyerarşisinin en üstünde yer alan kişiler bundan en fazla kazanç sağladılar.

Amerika'daki gelir dağılımının yüzde 0.01'i; 30 bin kişinin 14 bin vergi getirisi var ve bu insanlar ulusal gelirdeki paylarını 1978'de 0,8'den 2007 bunu 6,04'e yükselttiler, hisseleri yedi kat arttı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin gelirinde sadece yüzde 6 payı olan üstteki insanlar muazzam bir gelir elde ettiler. Gelir eşitsizliği 50 yıl boyunca i 1928 ile 1978 arasında önemli ölçüde azaldı ama ondan sonra bu gelir eşitsizliğinde küreselleşme yoluyla muazzam bir artış oldu.

Söylemeye çalıştığım şey şu: Birbiriyle tamamıyla çatışan uluslararası hukuk iki bölüm oluşturuyor. Bir tarafında uluslararası hukukun “Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi” bununla ilgili herkesin şuna şuna hakkı vardır diye güzel cümleler içeren hukuk metinleri var. Bir de ticareti, finansı yöneten işgücü ve istihdamı yöneten bir uluslararası hukuk var ki bu bölümdeki hukuk fevkalade adaletsiz ve sistematik bir şekilde insan haklarını ortadan kaldırıyor. Bir yandan garanti altına alınan insan hakları var, belli hukuk kurallarıyla, öte yandan uluslararası hukukun bir bölümü de bunları tamamen sistematik bir şekilde ortadan kaldırıyor. Tabii yavaş yavaş artık sona gelmeye başlıyorum. Aslında birinci aşama şuydu: Mevcut uluslararası düzen çok gayri adil, bu argümanın ikinci aşaması için bir varsayım. Ondan sonra argüman şöyle devam ediyor; bu kimin sorumluluğunda? Daha güçlü ülkelerin sorumluluğunda, özellikle ülkeler ve onların hükümetlerinin, onlar bu kuralın pazarlığını yapıyor ve bunları bütün dünyada empoze ediyor, uygulamaya koyuyor. Daha güçlü ülkelerin hükümetleri kolektif olarak bu gayri adil düzeni oluşturmakla sorumlu ve bu konudaki sorumluluk tabii ki bu ülkelerdeki bireylere, vatandaşlara da yansıyor, çünkü onların da hü-

kümetlerinin onlar adına yaptıklarından dolayı bir sorumluluk taşıyorlar.

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Bu küresel insan hakları açığı konusunda vatandaşların iki sorumluluğu var. Birinci sorumluluğu reform konusunda çalışmak ve gayri adil kuralların küresel düzeyde uygulanmasına karşı çıkarak bunu yapmak ve bunu sağlayamadığımız takdirde, siyasi bir mobilizasyon sağlayamadığımızda payımız olan bu haksızlığın bir şekilde, bir mislini, bir katını bir şekilde üstlenmemiz gerekiyor ki ancak bu şekilde bir adalet sağlayabiliriz.

Çok teşekkür ederiz.

Soru - Cevap

Muammer Keskin: Sayın Thomas'ın anlattığı, gerçekten bizim de bildiğimiz ama rakamlarla karşımıza çıkınca sorunun ne kadar büyük olduğunu fark ettik. İki sorum olacak, biri bu durum tespitinin çözümüne yönelik Sayın Thomas neler söylemek ister? Çünkü bir tarafta örgütlü bir güç var, diğer tarafta da ciddi bir yoksul kesim ve rakamlar da çok yüksek.

Yoksulların örgütlülüğü açısından ve bunlara karşı sermayeye karşı ya da bu örgütlülüğü nasıl sağlayacağız: Birinci sorum bu.

İkincisi de vergiden kısmen bahsettik, biliyoruz ki sayın konuşmacı vergi konusunda da uzmanlık alanı var. Vergi konusunda bugün küresel sermayenin dünyada gerçekten hareket halinde olduğunu hepimiz biliyoruz, özellikle yoksul ülkelerdeki oyunlarını da biliyoruz. Vergi adaletiyle ilgili ya da vergiye yönelik burada en azından yine bu kesimin örgütlülüğü sağlanabilir mi ya da vergi konusunda adalet sağlamak mümkün müdür?

Biz de biliyoruz ki devletler vergi almadan bu işleri yapamıyor örneğin bizim ülkemizde de dolaylı verginin oranı çok yüksektir; zengininden de, fakirinden de, yoksulundan da en çok alınan vergi dolaylı vergidir. Diğer vergi oranları da yine dünyayla birlikte değerlendirdiğimiz zaman oran olarak çok ciddi bir yükseklik olduğunu düşünüyoruz, bu konuda bizi aydınlatırsa sevinirim.

Ayşen Candaş: Soruları toplayayım başta, en sonda Thomas you will respond at very and, so I'am going to collect questions, is that fine?

Adil Demirci: Ben de sayın profesöre sunum için çok teşekkür ediyorum. Gerçekten aydınlatıcı bir sunumdu. Benim sorum daha çok güncel bir konuya ilişkin olacak. Bindiği gibi Türkiye'nin de yaşamakta olduğu Akdeniz havzasından Avrupa'ya doğru büyük bir göç dalgası var. Bu çok büyük de bir insani drama yol açıyor, fakat uluslararası kurumlarda, yani milyonlarca insan yaşadıkları evlerini, yurtlarını, topraklarını terk ediyorlar, yeni, iyi bir yaşam kurmak için başka ülkelere doğru göç ediyorlar. Bununla ilgili uluslararası kurumlardan bu zamana kadar çok etkili, yani Avrupa Birliği, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi gibi kurumlardan herhangi bir tepki gelmedi. Önümüzdeki aylarda da yanılmıyorsa Birleşmiş Milletler'in genel kurul toplantısı başlayacak. Bununla ilgili Birleşmiş Milletler nezdinde herhangi bir girişim, bu büyük insani dramla ilgili "Akdeniz bir mezarlığa döndü" deniliyor, bu insani dramla

ilgili herhangi bir girişim var mıdır, bununla ilgili bir bilgisi varsa sayın profesörün, onu rica edecektim.

Hüseyin Çakır: İki sorum olacak. Birincisi sayın profesör insan hakları ile ilgili savaş hukuku, özellikle bölgesel ve iç savaşlarla ilgili insan ihlalleri, insan hakları, yaşama hakkının en temeli konusunda bir şey söylemediler. Bu savaş hukuku, küresel anlamdaki savaş hukukunun pozisyonu ve durumuyla ilgili görüşlerini öğrenmek isterim.

İkincisi, hocamız sunumunda insan haklarının en temel çelişkilerinden, adaletsizliklerinden birisinin iktisadi boyut olduğunu söylemişti. Bir dönem iktisatçılar asgari gelir ve azami gelir konusunu tartışmışlardı. Bu konudaki düşüncelerini öğrenmek isterim.

Turan Sarıtemur: Sayın profesör genelde ekonomik adaletsizlikten bahsetti, acaba insan hakları adaleti konusunda şu an Suriye Kürdistanı'nda, Türkiye Kürdistanı'nda ve İran Kürdistanı'ndaki insan hakları ve adalet konusunda lokal olarak kimlerin sorumluluğu var, küresel olarak kimlerin sorumluluğu var?

Hüseyin Öntaş: Öncelikle çalışma alanı daha ziyade küresel yoksulluk ve sosyal ve ekonomik haklarla ilgili bunlarla ilgili ilginç bir soru geldi, bunun üstüne benim kendi çalıştığım konu. Konuşma sırasında kafamı karıştıran bir şeyi sormak isterim: Göçlerden bahsedildi, sayın profesörü göçü bir çözüm olarak görmüyor, ama yoksulluktan kay-

naklanan sorunların ortadan kaldırılmasına odaklanmış bir durum var, bir de göçmenlerin dışında bahsedilen, kastedilen mültecilere ilişkin de bir durum var. Orada sormak için İngilizceye geçmek isterim.

Hüseyin Öntaş [İngilizce konuşuyor, simultanesi]:

Konuşurken şöyle dediniz, “En önemli hukuk, devletler üstü hukuk. Bunlar daha zenginlerin daha fazla lobicilik yapmasına imkân veriyor ve bunlar da belli dezavantajlar yaratıyor”. Bazı profesörler der ki “Eğer küresel idare hukuk sistemi olsa, daha iyi olurdu” diyorlar. Özellikle de uluslararası mültecilerin sorunları olarak bu önemli. Eğer böyle bir hukuk olsa, farklı niyetleri olan zengin gruplar bu devletler üstü yasayı daha fazla etkileyeceklerine göre acaba bir küresel idare hukukunu talep etmemiz ve böyle bir hukuk sisteminin kurulması lehte mi olur, aleyhte mi olur? Küresel kaynaklar konusunu ele aldınız ve burada bu konuyla ilgili daha fazla konuşacak olursanız, bizi daha fazla aydınlatmış olacaksınız.

Çağrı Mutaf: İki sorum var. Birincisi konuşmada değinilmediğini düşündüğüm ilki sorum şu; savaşlarda veya ekstrem fakirlik durumlarında kadınların erkeklere göre çok daha dezavantajlı konumlara düşebildiğini biliyoruz buna dair elimizde pek çok sayı da var, iç savaşta veya herhangi bir fakirlik, hastalık durumunda. Buna hitap eden bir çözüm öneriniz veya bunun nedenlerini araştıran bir argümanınız var mı? Bu tarz adaletsizliklerde dinin rolü; dinin bu

adaletsizlikleri sürdürmeye yarayan bir mekanizma olarak işlediğini düşünüyor musunuz yoksa tam tersi bir işlev görebiliyor mu?

İkinci sorum da şu: Daha önce Youtube’da izlediğim bir konuşmanızda John Rawls’ın teorisinin küresel boyuta uyarlanıp uyarlanamayacağını kendisine sorduğunuzu ve o şekilde düşünmediğini, yani “küresel olarak uyarlanabilir olduğunu düşünmediğini” söylemiş size” eğer yanlış hatırlamıyorsam. Kendi kitabında da bunun kapalı sistemler için olduğunu belirtiyor. Siz hâlâ böyle olduğunu düşünüyor musunuz yoksa John Rawls’ın adalet sisteminin küresel sisteme uyarlanabileceğini düşünüyor musunuz?

Nihat Boztepe: Hocama verilerle destekli bu güzel, realist sunumu için teşekkür ediyorum. Dinlerken biraz moralimizi bozsa da bunlar yaşadığımız hayatın gerçekleri. Birleşmiş Milletler’in ürettiği verilere karşı yine Birleşmiş Milletler’in mekanizmaları var mıdır veya bağlı devletlerin ürettiği yöntemler ve mekanizmalar var mıdır, bunu öğrenmek istiyorum.

İkincisi de devletlerin cari olan ekonomik sistemle birlikte idealize ettiği “İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si”nin idealize ettiği kurallara karşı bir sistem ürettiğini görüyoruz, buna karşı ne tür bir sistem üreten mekanizma üretebiliriz? Çünkü belli ki insanlığın idealize ettiği o kurallar bugünkü cari ekonomik sistemle sürekli aşındırılıyor. Yeni bir, aynı zamanda bir ekonomik sistem eleştirisi olan ho-

camın sunumu acaba bize yeni öneriler getirecek mi, onu öğrenmek istiyorum.

İlker Demir: Benim hocama teşekkürlerimin yanı sıra sorum şu: Kapitalizmin hiç mi suçu yok?

Ayşen Candaş: Soruları toplamayı bitirdik. Dolayısıyla Thomas şimdi sorulara cevap verebilirsiniz, istediğin şekilde.

Prof. Dr.Thomas Pogge: İki fikir yardımcı olabilir. Birinci fikir şu: Kurumsal reformları modüler bir şekilde düşünebiliriz. Tabii ki belli uluslararası kurallar mimarisinin içinde muhtelif kurallar vardır ve bunlar insan hakları ve adaletin gerçekleşmesine yardımcı olabilirler ve bunlar da mevcut kurallar sistemine uygundur ve gelecekte de daha bütüncül bir kurallar sisteminin geliştirilmesine yardımcı olabilirler. İkinci fikir bunu uygulayabilmek için bu modüller, bu reform modülleri öncelikle bazı güçlü ajanların desteği sayesinde oluşabilir. Önemli olan hükmeden elitler homojen değildir: Her konuda, her boyutta aynı çıkarlara sahip değildirler. Dolayısıyla burada sadece bize karşı değil, birbirlerine karşı da çarpışan kurallar var. Bizim uygulayabileceğimiz reform önerileri ki bunu olayları yöneten elitlerle birlikte de yapabiliriz ve burada belli önerilere diğer elitler karşı çıkabilirler.

Buradan hemen kapitalizmle ilgili soruya gelmek istiyorum. Evet, biz kapitalizmi reddediyoruz, farklı ve kapitalist

olmayan bir dünya düzeni istiyoruz dediğimiz zaman bütün küresel elitini direnci ile karşılarız. Bugünkü güçler dengesi içinde böyle bir öneri galip gelemez. Ancak yapabileceğimiz şey şudur: Bizler kapitalist opsiyonlar menüsü içinde daha insani bir kapitalizm türüne doğru gidebiliriz, mesela bugün dünyadaki farklı ülkelere baktığımızda şunu görüyoruz: Farklı kapitalist ülkeler var ve bunlar birbirlerine hiç benzemiyorlar. Güney Afrika'daki kapitalizm eşitsizliğe dayalı bir kapitalizm. Norveç'teki kapitalizm, o daha insani ve orada yoksulluk neredeyse tamamen ortadan kaldırılmış ve insanlar hem siyasi hem de diğer açıdan kendi kaderlerini kendileri tayin edebiliyor. Tabii ulus devletler için küresel düzeyde piyasaları oluşturma konusunda farklı sistemler yapıyor ve bizim en geniş kapitalist düzen içinde daha demokratik, daha eşitlikçi bir kapitalizmi teşvik etmemiz gerekiyor. Bu da bize kapitalizmin alternatiflerini oluşturma konusunda yardımcı olabilir. Bu alternatifler önce daha insani bir kapitalizm yoluyla bütünüyle gerçekleşebilir.

Reform süreçlerinden pek çok kişi bahsetti. Genel kaynaklara baktığımızda, bütün kaynakların elde edilmesinden herkes, her ülke belli bir pay alıyor, mesela madenleri, petrolü olan ülkeler ortak bir havuza belli miktarda para ödemek zorunda ve bu biriken meblağlar yoksulluğun ortadan kaldırılması için kullanılabilir. Bu şekilde kaynakların yok edilmesi engellenmiş olur ve benzin gibi, petrol gibi kaynakların ortadan kalkması, giderek azalması, yok ol-

ması tehlikesi önlenmiş olur ve daha yeşil bir dünya elde edilir ve insanların çoğu da yeryüzündeki bütün insanlara ortak olarak eşit bir şekilde ait olan kaynaklardan daha fazla pay alırlar.

Bugün fakir olan ülkeler, yoksullar bundan pay alamıyorlar, bir yerde çevreciler ile yoksulluğu ortadan kaldırmak isteyen gruplar bir araya gelebilirler ve burada gerçekçi bir öneri getirebilirler.

Bir de sağlık etki önerisi diyebiliriz, yeni ilaçların buluşunu gerçekleştirenler ödüllendirilmeli. Bu sadece patenle ve yüksek fiyatla olmamalı, bunlar kamu fonlarından ödüllendirilmeli. Yaptıkları buluşun karşılığında kamu fonlarından pay almalı. İlaç sanayi ne kadar insan sağlığına katkıda bulunursa kamu fonlarından pek çok hükümet tarafından biriktirilen bu meblağda tutulan miktarlar artacaktır. İlaç fiyatları da bundan etkilenmeyecektir aynı zamanda yoksul insanlar yeni ilaçlardan faydalanabilecektir ve bu buluş sahibinin ödülü ise elde edilen sağlık imkânlarına orantılı bir şekilde dağıtılması olacaktır.

Bu sayede yoksulların insan hakları gerçekleştirilmiş olur ve bunlardan bazıları da bugünkü koşullarda da gerçekçidir, çünkü büyük bir koalisyon oluşturulduğu takdirde, bunlar sağlanabilir. Aynı zamanda sigorta şirketleri de bunu destekleyebilir, çünkü giderek artan ilaç şirketleri patentli ilaçlar karşılığında giderek daha fazla meblağlar talep ediyorlar ve bunlar her bir bireysel hapi 1000 dolara satabili-

yorlar. Düşünün 12 haftada 84 hap diyecekseniz, bu 84 bin dolar eder. Evet, bu reform önerilerinden bazı örneklerdi.

Şimdi vergilere geliyorum. Tabii ki vergi kurallarının gerçekten de çok güçlü bir dağılım etkisi var. Herkes bu konuda lobicilik yapmak istiyor, mevzuatı değiştirmek istiyor ve vergi sisteminin, vergilerin çok yükselmeyeceği bir şekilde değiştirilmesini istiyorlar. Felsefe profesörlerinin kongre, parlamento nezdinde daha uygun vergi oranları talep etmeleri söz konusu olmayacaktır ancak fonların yöneticileri bunu başarıyla yapıyorlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde hedge fon sahiplerinin yüzde 15'lik bir vergi oranı var, hâlbuki geri kalanların vergi oranı yüzde 39,5. Bu şaka gibi bir şey ama gerçek aynı zamanda. Neden? Çünkü bunlar zengin insanlar, bu hedge fon sahipleri, kendileri için daha düşük bir vergi oranı satın alabiliyorlar.

Warren Edward Buffett, kendisi dünyanın ikinci en büyük adamı, bunu açık seçik söylüyor, diyor ki “Benim gelirimın yüzdesi olarak benim ödediğim vergi, sekreterimin ödediği vergiden daha düşük”. Evet, bu tür çılgın sonuçlar ortaya çıkıyor, bunun da sebebi bu düzenleyici ortamla ilgili.

Göçmen ve mülteci sorusuna gelince: Birleşmiş Milletler'in bu konuda fazla bir şey yapabileceğine inanmıyorum. Birleşmiş Milletler olarak bunu yapamaz ama şöyle bir kolaylık sağlayabilir: Farklı ülkeler Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında kimin ne kadar, hangi ülkenin ne kadar mülteci alabileceği konusunda bir uzlaşmaya varabilirler. Mülteci so-

runu uzun zamandan beri tartışılıyor ve ben bu konuda her zaman şunu söyledim: Dedim ki *göç aslında kalkınmakta olan ülkelerde yoksulluğun çözülmesi için uygun bir yol değil. Bu sorunun yerel olarak çözülmesi gerekiyor. Aslında göçmenlerin göç edebilmesi binlerce dolara mal oluyor ve bu yoksul ülkelerdeki insanların çoğu Libya'da bile gidip insan kaçakçılarına yeterli parayı veremiyorlar, yani onlar bu geçiş için gerekli ödeyebilen kişiler daha şanslı.*

Mesela Lampedusa'ya gidenler ama tabii ki çok insan, parası olan çok insan yaşamlarını da riske etmek suretiyle Akdeniz'i geçmeye çalışıyor. Bunu yapmaya çalışan herkesi tabii ki bu yolculuğu yapabilecek kadar parası olmayanlar kendi hayatlarını bile riske etseler, bu yola başvuramıyorlar. Tabii bu konudaki çözüm yerel olmalı, yerinde olmalı. O da bu insanların yaşadığı yerlerdeki koşulları iyileştirerek sağlayabiliriz. Selektif bir şekilde birkaç kişiye imkân yaratmak olmamalı, yani ezici çoğunluğu geride bırakarak küçük grupların bir ülkeden diğer ülkeye geçmeleri olmamalı.

Bu aslında ülkeler arasında düşmanlığa da sebep veriyor, mesela ben kendi ülkem Almanya'dan örnek verebilirim, yani Alman vatandaşları, gelişmekte olan ülkelere karşı bir sempati duyuyorlar idi uzun süreden beri, ancak bu mülteci akını karşısında bu sempati yok oldu gitti. Bugün artık ülkeler mülteci akımını istemiyorlar ve bu sorunun çözümü farklı olmalı diyorlar, çünkü mültecilerin bir ülkeye kabul

edilmesi geçici bir çözüm ve gittikleri demokratik ülkelerdeki vatandaşların da direnci ile karşı karşıya kalıyorlar.

Evet, bir de uluslararası insan hakları hukuku, savaş bölgelerinde nasıldır, bu soru vardı. Uluslararası hukuk ve insan hakları savaş alanlarında da uygulanıyor, tabii uygulanmalı. Özellikle silah kullanılan bir ülkede, silahlı kuvvetlerini o şekilde kullanmalılar ki halkın insan hakları ihlal edilmemesi ama maalesef bu olmuyor ve savaşın olduğu yerlerde insan hakları ihlal ediliyor, sivil halk öldürülüyor, tecavüzler oluyor; sık görülen olgular bunlar. Burada savaştan kaçınmanın en iyi örneğidir bu, savaşa girmemek lazım, tabii ki mümkün olduğu kadar savaşa girmemek lazım.

Amerika, Vietnam'a girdi, neden? Güneydoğu Asya'nın komünizm etkisi altına girmesini istemiyordu, girdi Vietnam'a ve milyonlarca sivil halkı Vietnam, Kamboçya ve Laos'ta öldürdü o bölgede. Tabii bu insanların öldürülmesi çok büyük bir insan hakkı ihlaliydi. Amerika'nın kesinlikle bu savaşa girmemesi gerekirdi.

Aynı şeyi Irak savaşı için de söyleyebiliriz ve hakikaten Amerika'nın Irak'a girmesinin çok büyük insan hakları ihlali bedeli ortaya çıktı. Bu büyük bir bedeldir. Kürtlerin buldukları bölgelerle ilgili bir sorunuz vardı sizin. Bu tabii ki buradaki sorumluluk, konuşmamda da dile getirdim, oyunun kuralları olarak karşımıza çıkıyor ama Kürtlerin bulunduğu o bölgelerde son 13 yıldan beri Amerika savaş sürdürüyor; Afganistan'ı işgal etti, Irak'ı işgal etti, şimdi

Suriye'deki durumun bu hale gelmesine neden oldu. Bu ülkelere Amerika'nın girme kararı hiç şüphe yok ki bölgeyi istikrarsızlığa götürdü ve bölgedeki problemlerin artmasına neden oldu.

Saddam Hüseyin sırasında Kürtlerin durumu da çok hoş değildi tabii ki. Saddam Hüseyin de Kürtlere karşı büyük insan hakları ihlalleri uyguladı, bazı kasabalara gaz uygulaması yaptı biliyorsunuz. Dolayısıyla bu bölgede daha önce de insan hakları ihlalleri vardı. Tabii ki öncekine kıyasla Irak'ta yarı otonom, yarı özerk bir bölge kurdu Kürtler ve kendilerinin koruyup kendilerini yönetmeye başladılar ve oradaki özerk bölgeyi yarı yarıya yönetiyorlar. Şu an eski durumlarına göre daha iyi bir durumdadılar ve oradaki petrol gelirlerinin bir kısmına da ortaklar.

Sizin sorunuza gelelim. Uluslararası çözüm ararken küresel elit bu çözümlerin içeriğine hâkimler ama ben mümkün olduğu kadar küresel kuralları sadece elitler koymamalı diyorum. Bu kuralları zaten bugünkü halden daha adil hale dönüştürmeliyiz, bunun için mücadele etmeliyiz ve bu kurallarla ilgili alınacak kararları daha demokratik olarak almamız.

Ben söylediğim her şeye rağmen küreselleşmeye karşı değilim. Küreselleşmeye ihtiyacımız var ama insanlığın önümüzdeki yüzyılda karşılaştacağı sorunlar için küresel yönetime ihtiyaç var, küresel çözümlere ihtiyaç var ama bu küresel yönetimin demokratik olması gerekir. Küresel dü-

zeyde karar verme mekanizmasını demokratik olarak yapmamız gerekir, yani sıradan vatandaşlar alınacak kararlara katılabilmeliler. Peki, bu nasıl olabilir? Belki üç şey söylemek lazım. Önce Avrupa Birliği ilginç bir deneyimdir supranationale kural koyma örneğidir. Onların başarı ve başarısızlıklarından çok şey öğrenebiliriz. Avrupa Birliği'nin büyük bir demokrasi açığı var: Komisyon güçlü, parlamento çok zayıf ve dünyayla ilgili, Dünya Ticaret Örgütü ile ilgili saydığım sorunlara onlar da sahip. Avrupa Birliği'nin içindeki büyük şirketlerin komisyonla, lobi yapma olanakları var ama Avrupa'daki vatandaşların karar verme mekanizmasını etkilemeleri mümkün değil. Halkın komisyona etkileri yok. Evet, bir parlamento var ama parlamento çok zayıf. Geleneksel olarak parlamentolar bütçeyi kontrol ederler ama Avrupa Birliği'nin bütçesi zaten bağımsız değil ve çok küçük bir bütçe ve burada üye ülkelerin hükümetleri tarafından konan bir para ve oluşturulan bütçe var ve ülkeler de zaten bu bütçeyi kontrol ediyorlar. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin içinde daha ortak kurumları demokratikleşme için mücadele etmeliler.

Birleşik Avrupa benim hoşuma giden bir şey, çok güzel bir şey. 20. yüzyıldaki savaşlara karşı çok iyi bir önlem ama mutlaka demokratikleşmesi gerekir. Burada vatandaşlardan gelecek bir manevi baskıya ihtiyaç var. Avrupa Birliği'ni bütün hataları, başarısızlıklarıyla yine de olumlu ve ümitvar bir deneyim olarak görüyorum. Küresel düzeyde bunu örnek alabiliriz. Tabii ki küresel düzeyde bu çok daha zor,

neden? Ekonomik eşitsizlikler çok fazla, dünyanın her tarafında. Küresel olarak bir defa daha güçlü yargı makamlarına ihtiyacımız var. Mahkemeler demokratik olmasa bile en azından belli bir karar verme üzerinde tutarlı bir disiplin uyguluyorlar. Eğer yargı sistemi güçlü ve zayıf ülkelere aynı kuralların uygulanmasını sağlarsa, bu yeknesak uygulama bir eşitlik getirecektir. Siyasi kanallar aracılığıyla karar alındığında hiçbir tutarlılık olmuyor çünkü.

Uluslararası ceza mahkemesi bence doğru yönde atılmış çok doğru bir adımdır. Mahkemeler daha geniş kapsamlı olarak kullanılmalı, yani belli bir durumun uygulanabilmesi için insan hakları standartlarına bakarak insani bir durum mudur, buna müsaade edelim mi şeklinde kararlar alınmalıdır. Mesela Irak'a bakarak orada Kürtlerin insan hakları ihlal edildi mi, edilmedi mi, bunu incelemeliler ve uluslararası bir müdahaleye izin verip vermemek de yargı makamının, uluslararası mahkemenin kararı olmalıdır.

Ülkelerin, bireysel ülkelerin ya da Nato'nun kararı olmalıdır, adaletin kararı olmalıdır o. Ayrıca parlamento, Birleşmiş Milletler'in parlamentosu bugün gerçekçi değil ve Güvenlik Konseyi'nin daimi ülkeleri buna itiraz eder ama uzun vadede bizim ihtiyacımız olan demokratik bir karar verme mekanizmasıdır. Belki en başta yetkinlikleri az olacaktır ama zaman içinde Avrupa Parlamentosu'nun da, Birleşmiş Milletler'in de, parlamentosunun da giderek güçlenmesini umuyorum. Savaşta kadınların durumu, de-

zavantajlı durumları; tabii ki dezavantaj kelimesi çok hafif kalıyor. Fecii şeylerle karşılaşılıyor kadınlar; tecavüze uğruyorlar, hakları ihlal ediliyor, onlar çocuklarını korumakla yükümlüler ki bu çok zor oluyor savaşta tabii. Son dönemdeki savaşlara baktığımızda özellikle kadınların karşılaştıkları zorluklar müthiş boyutta, mesela Kongo'da, sonra Suriye'de, Irak'ta bütün oradaki operasyonlar sırasında kadınların maruz kaldıkları şartlar feci, feci. Burada yapılacak şey, bu savaşların azalması.

Evet, sorunlarımızı şiddet içermeyen bir şekilde çözmeliyiz, savaşa girmeden çözmeliyiz. Burada şiddeti, bir sorunu çözme yöntemi olarak kullanmamak gerekir. Bazı devletler açısından şiddet kapasitesi çok farklı durumda. Amerika Birleşik Devletleri'nde hâlâ çok şiddet var mesela Almanya'da gelelim, benim komşumla bir ihtilafım olursa, bu ihtilaf adil bir şekilde çözülür. Ben güçlü müyüm, güçsüz müyüm, silahım mı var, bıçağım mı var, bunlardan bağımsız olarak adil bir şekilde çözülür ve yasalar karşısında Almanya'da herkes eşittir ve her yerde böyle olmalı.

Şiddet kullanma kapasitesi bir sorunun çözümünde hâkim yöntem olmamalı. Dünyada işte böyle olmalı. Tehlikeli bir dünyada yaşıyoruz, silahlar giderek daha tehlikeli hale dönüşüyor. Pek çok ülkenin tehlikeli silahları var, aslında ihtilaflarımızı hep şiddetle çözmeye çalışıyoruz ama insan türünü sürdürmek istiyorsak, mümkün olduğu kadar savaştan kaçınmak gerekir. Ancak durum şu ki bazı ülkeler

siyasi gücünü askeri gücünden alıyor, gücünü şiddet kapasitesinden alıyor. Askeri olarak çok güçlü olan ülkeler, siyaseten güçlü olmaya çalışıyorlar, eğer onların orduları olmasa gücünü kaybeder. İşte Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Kore gibi ülkelerde askeri kapasite onlar için çok önemli.

Amerika'da şiddet artık geçersiz olsa, Kuzey Kore'de, İsrail'de, Pakistan'da, Rusya'da şiddet ortadan kalksa ve hemen silaha sarılmasalar güçlerini yitirecekler. Bu ülkeler hemen silaha sarılıyorlar, şiddet kullanıyorlar. Şiddet herkesin aklında bir çözüm olarak karşımıza çıkıyor, eğer her zaman şiddet ihtimali varsa, o zaman insanlar korkuyorlar Amerika'ya karşı ya da ne bileyim Rusya'dan, Amerika'dan, Çin'den korkuyorlar, çünkü karşısındaki ya silaha sarılırsa diye düşünüyorlar. İnsanlık için çözülmesi en zor problem bu. İşte bunun üstesinden gelmemiz gerekir. Sistematik olarak şiddete sarılma yönteminden vazgeçmemiz gerekir ama buna varabileceğimizi hiç sanmıyorum; iyimser değilim, çünkü görüyoruz. Şiddeti gündemde tutuyor pek çok ülke ve şiddet kapasiteleri çok yüksek.

Dinin rolü sorusu: Genel bir cevap vermek çok zor. Din güçlü bir düşünce tarzıdır, statükoyu destekler, insanlar statükoya alışırlar, statükoyu kabul ederler. Mesela Hıristiyanlık dininde bu dünyada yoksul olan insanlar cennette gidecek ve cennette çok daha güzel bir hayat yaşayacaklar diye düşünürler. Bu tabii ki pek çok insanı kabule zorlu-

yor. “Bugün burada yoksul ama cennette çok iyi olacağım” diye düşünür insanlar, bu şekilde statüko desteklenmiş, sürdürülmüş olur ama din aynı zamanda eleştirel de olabilir. Mesela İslamda şiddetin, vahşi şiddetin kullanılmasını uygulayan bir yaklaşım.

Hıristiyan Papa son dönemde gayet akıllı bir laf etti, iklim değişikliğinden bahsetti ve dedi ki “İklim değişikliğini durdurmak için bir şeyler yapma zamanı gelmiştir” dedi. Bir dini liderin böyle bir ifadesi hem barış taşıyor ve statükoyu da eleştiriyor aynı zamanda. Dolayısıyla yeni bir alana girmiş oldu; eşitsizliğe karşı, yoksulluğa karşı kendini ifade etti. İslam’da da liderler var, diğer dinlerde de böyle öncü lider rolü oynayacak insanlar var. Kano emiri Nijerya’daki İslami en önde gelen yönetici, adı Sanusi. Nijerya’da insanların ülkenin demokratikleşme süreci içinde aşı olmayı kabul etmeleri için telkinde bulundu. Nijerya’da Boko Haram var insanları öldürüyorlar, kadınları kaçırıyorlar, çılgın şeyler yapıyorlar biliyorsunuz. İşte böyle ortamlarda din iyi bir rol oynayabilir, ilerici ve muhafazakâr bir rol oynayabilir, din iyi bir rol oynayabilir. Her dinin içinde dindar insanların daha gelişmiş, daha demokratik bir şekilde yaşamaları için din etkili olabilir.

Ayşen Candaş: Çok teşekkürler sunumunuz için iyi günler dileriz.

www.kuyere1.org